

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

שלח

(חלק לג שיחה ב)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושש לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת שלח, כבי"ח סיון, ה'תשפ"ו (ב)

LIKKUTEI SICHOT

Copyright © 2026

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY®

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718

editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

Kehot Publication Society® and the Kehot logo are registered trademarks of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

שלה ב

שבקדושה . . (כי) ישראל אע"פ שחטא ישראל הוא⁸ ובקדושתו הוא עומד ולא יצא מכלל ישראל⁹, אבל לכאורה אין זה טעם מספיק, כי [נוסף ע"ז שאת"ל (כפי שמשמע מפשש"מ) שהמרגלים היו בגדר מורדים בה' (כדברי כלב¹⁰, בה' אל תמרו-דו"), הרי אין זה פשוט להלכה¹¹ אם אפשר לצרף "מורדים" למנין עשרה לדבר שבקדושה, ומה גם כשכל העשרה הם "מורדים" – הנה] הלימוד ממרגלים ד"עדה" היא עשרה – נוגע גם לדין "עדה" דסנהדרין¹² (ושפטו . . והצילו העדה גו"¹³) שהיא עשרה, שבוז פשיטא דאין רשע בכלל¹⁴.

וי"ל שזהו אחד מהרמזים בנגלה דתורה להמבואר בפנימיות התורה, שה-מרגלים היו בדרגא נעלית¹⁵. כלומר, לא

א. מזה שהמרגלים נקראו (בפרשת-נו¹) בשם "עדה" והיו עשרה (כי יהושע וכלב לא היו בכללם), למדו חז"ל² שכל עשרה מישראל בהצטרפם נחשבים "עדה"³ שלמה.

וצ"ע⁴ שמקור ההלכה זו, במעלתה המיוחדת של "עדה" בעניני קדושה (ש, כל דבר שבקדושה לא יהא פחות מעשרה⁵) נלמד דוקא מהמרגלים (דכ-תיב בהוי"ו עד מתי לעדה הרעה הזאת")⁶?

ואף דדין של עדה? קדושה (ש, אין דבר שבקדושה פחות מעשרה") הוא שגם רשע, מצטרף למנין עשרה לכל דבר

(1) יד, כו.

(2) מגילה כג, ב (הובא בפרש"י עה"פ). וכן הוא לכמה גירסאות בברכות כא, ב וסנהדרין עד, ב (ראה על הגליון בש"ס שם. וראה פרש"י סנהדרין שם. מהרש"א שם).

(3) ראה רמב"ם הל' תפלה פ"ח ה"ה. שו"ע אדה"ז או"ח ס"נה ס"ב.

(4) ראה ספר השיחות תש"ד ע' 29.

(5) ברכות ומגילה שם – דאיתא תוך (אמור כב, לב) תוך (קרח טז, כא).

בס' השיחות שם הובא "הבדלו מתוך העדה הרעה הזאת" – כנראה ט"ס, ותיבת הרעה מיותרת. או שהכוונה שם להעתיק ב' הפסוקים (גם הפסוק דפרשתנו, וכבגמ' שם), וכסיום הלשון בס' השיחות שם שעדה פי' עשרה.

(6) ולהעיר דבירושלמי סנהדרין פ"א ה"ד (ועד"ז בירושלמי ברכות פ"ז ה"ג) ישנה דיעה דהלימוד הוא המכתוב (מקץ מב, ה) ויבואו בני ישראל לשבר בתוך הבאים.

(7) להעיר משו"ע אדה"ז שם: ועדה זו צריך להיות כולה מזכרים בני חורין גדולים . . וכמו שהיתה עדה האמורה להלן אבל נשים ועבדים וקטנים אינן מצטרפין.

(8) סנהדרין מד, רע"א.

(9) שו"ע אדה"ז שם סי"ד (מב"י שם ד"ה כתב בט') בשם ס' המנהיג סי' עט). וראה תניא ספ"א. אגה"ק סכ"ג (קלו, ב). סה"מ תקס"ה ח"ב ע' תתקסד. ועוד.

(10) יד, ט. וזה אמר לכל עדת בני ישראל (שם, ז), ופשיטא למרגלים שע"פ פשש"מ (וראה רש"י שם יד, כז) היו לא רק חוטאים בעצמם אלא גם מחטיאי הרבים.

(11) ראה ב"י שם מהרשב"א. פמ"ג (א"א) שם סק"י. ועוד.

(12) משנה סנהדרין פ"א (ב, סע"א).

(13) מסעי לה, כד"כה.

(14) אף שיש לחלק דבזה שאני שאינו בכלל – לא מפני שאינו ב"עדה" אלא מפני שאינו ב"סנהדרין".

(15) להעיר ממתח"ל שטן ופנינה לש"ש נתכוונו (ב"ב טז, א).

שנים תזרע שדך גו'²², להתעסק בעניי-
נים גשמיים וחומריים, וע"ד מאמר
רשב"י²³, "אפשר אדם חורש כו' וזורע כו'
תורה מה תהא עלי". כל רצונם וחפצם
הי' (כהמשך למ"ת) להשאר בהתבודדות
במדבר, מנותקים מחיי ישוב, בלא טרדות
הפרנסה וכו' (כי השם סיפק צרכיהם
במדבר ע"י המן, לחם מן השמים²⁴, והי-
מים מבארה של מרים²⁵, וע"י ענני הכבוד
שליוו אותם והרגו את הנחשים והעקר-
בים וגיהצו בגדיהם²⁶ וכו'), והרי זוהי
הדרך האמיתית ללמוד תורה ולהיות
דבוק בה, וכמאמר רז"ל²⁷ לא ניתנה
תורה (לדרוש) אלא לאוכלי המן.

[אלא שטעו בזה, כי יש מעלה גדולה
יותר בעבודה שבסדר החיים בא", קיום
המצות התלויות בארץ, ומצות מעשיות
בכלל, אפילו לגבי מעלת הדביקות וכו'
שבמדבר].

ועפ"ז י"ל, שבענין הנ"ל – שדוקא
מה, "עדה" דמרגלים ילפינן שעשרה מישי-
ראל נחשבים, "עדה" קדושה – מרומז
שחטאם של המרגלים לא הי' במובנו
הפשוט, אלא שטעו בחשבם שהדרך
(הנ"ל) שבחרו בה היא הדרך העיקרית
בעבודת ה'²⁸,

זו בלבד שלא היתה כוונתם ח"ו מרידה
כפשוטה, אלא אדרבה, "היו במדריגה
גבוה מאד"¹⁶, וכדלקמן בארוכה.

[וכמשנ"ת בכ"מ שנגלה דתורה ופני-
מיות התורה הם תורה אחת, ולכן, אף
שכל חלק יש לו גדרים וכללים משלו
וע"ד שאין למדים הלכה מאגדה¹⁷ –
מ"מ, מכיון שבעצם ה"ה תורה אחת, מובן
שיש ביניהם שייכות, קשר ועד – לאי-
חוד (ועד, שהם גוף ונשמה זל"ז כדאיאת
בוהר¹⁸), וגם הענינים שבפנימיות התורה
שלפום ריהטא אינם מתאימים עם הפשט
וההלכה יש להם יסוד ומקור בנגלה
דתורה¹⁹, אם ברמז או בפירוש.

וכן בעניננו, דעם היות שע"פ פשש"מ
(ונגלה דתורה בכלל) חטאו המרגלים
בחטא חמור ובגללו נענשו הם עצמם
ועל ידם כל דור המדבר כו' – מ"מ צריך
לומר שגם בנגלה דתורה יש רמז עכ"פ
על מעלת המרגלים המבוארת בפנימיות
התורה].

ב. בתורת החסידות (פנימיות התורה)
מבואר²⁰, דזה שלא רצו המרגלים ליכנס
לא"י הי' מצד גודל מעלתם²¹ בעבודת
ה': לא רצו להכנס לא"י משום שמאנו
להשפיל את עצמם בסדר החיים של "שש

16 לקו"ת פרשתנו לו, סע"ד.

17 ירושלמי פאה פ"ב ה"ד (וראה אנציקלופדיא
לתלמודית ערך אגדה. וש"ג). ויתרה מזה בהלכה
עצמה – ממונא מאיסורא לא ילפינן (ברכות יט, ב
וש"ג) וכיו"ב.

18 ח"ג קנב, א.

19 וראה דרמ"צ ה, א (ועד"ז כב, א): וגם
הגליא הוא כפי הסתים כגוף לנפש.

20 לקו"ת פרשתנו (לו, ב. לח, ב) מספרי קבלה.
אוה"ת שם (ס"ע) תמג ואילך. ס"ע תנה ואילך.
ובכ"מ.

21 ראה לקו"ת ריש פרשתנו.

22 בהר כה, ג.

23 ברכות לה, ב.

24 בשלח טז, ד ואילך.

25 פרש"י חוקת כ, ב.

26 פרש"י בעלותך יוד, לד. עקב ת, ד.

27 מכילתא בשלח טז, ד.

28 ולהעיר דאף שבמשנה (סנהדרין קח, א) אי'
שמרגלים אין להם חלק לעוה"ב, משמע בוהר ח"ג
(רע"מ) רעו, א שיש להם חלק לעוה"ב. וידוע הפי'
בס' עשרה מאמרות (מאמר חקו"ד ח"ב פ"ח) ובכ"מ
– בדעת רע"ק (סנהדרין שם) "דור המדבר אין להם
חלק לעוה"ב", כי אין להם צורך בעוה"ב, ואדרבא

שהעונש יהי' להשאיר במדבר בחיי מנוחה כו' בתוך ענני הכבוד, ומשה ואהרן בראשם וכו'?

וע"פ הביאור הנ"ל (בפנימיות התורה) י"ל הטעם בדבר, כי המעלה הרוחנית שבמדבר (שהיא כוונתם, ולש"ש³¹) אינה טעוה (אלא שבא עי"ז ונסתעף מזה למעשה דבר טעוה),

כלומר, הישיבה במדבר בתוך ענני הכבוד וכו' כשלעצמה יש בה קדושה, אלא שהם חשבו שזוהי התכלית הסופית, אף שמעלה זו היא (צ"ל) הכנה לכניסה לא"י, כי כדי להגיע לשלב הנעלה של כניסה לא"י, מוכרחת ההכנה וההכשרה שעל ידי שהייתם במדבר מ' שנה.

ד. וילה"ק בירור בדברי הרמב"ם בהל' תשובה, שעל פיו אפשר להסביר ביאור זה (שבפנימיות התורה) – בסגנון ההלכה:

בפ"י מהל' תשובה כ' הרמב"ם³¹: אל יאמר אדם הריני עושה מצות התורה ועוסק בחכמתה כדי שאקבל כל הברכות הכתובות בה או כדי שאזוכה לחיי העוה"ב ואפרוש מן העבירות שהזהירה תורה מהן כדי שאנצל מן הקללות הכתובות בתורה או כדי שלא אכרת מחיי העוה"ב אין ראוי לעבוד את ה' על הדרך הזה שהעובד על דרך זה הוא עובד מיראה ואינה מעלת הנביאים ולא מעלת החכמים ואין עובדים ה' על דרך זה אלא עמי הארץ והנשים והקטנים שמחנכין אותן לעבוד מיראה עד שתרכה דעתן ויעבדו מאהבה.

ובפרק שלפנ"ז³² כתב „ומפני זה נת-

אלא שמצד גודל מעלתם ודרגתם בעבודת ה'

ועוד (וי"ל שזהו עיקר) השתדלותם להשפיע על בני"ב בזה – ה"ז חטא גדול וחמור.

ג. ויתר על כן יש לומר, דזה שורש הנהגת המרגלים הוא דבר שבקדושה, נרמז ונלמד גם מזה שאנשי דור המדבר נשארו במדבר ארבעים²⁹ שנה, ולא חיו חיי צער וטרדות, אלא אדרבה, חיי מנוחה, שכל מ' שנה ה' להם המן למזון, ומים מבארה של מרים וכו', וענני הכבוד הגינו בעדם וכו' (כנ"ל).

דלכאורה: הרי זה היתה טענתם ור"צונם של (המרגלים ו)דור המדבר לה שאר במדבר ולא להכנס לא"י – ואיך מתאים שנתמלא מבוקשם ונשארו במדבר במנוחה וענן ה' עליהם יומם ולילה כו'?

[ועוד זאת: ע"פ הידוע³⁰ שעונשי התורה ענינם לתקן פגמו של החטא, ועד שיהי' המצב – הפך מענין החטא – יפלא ביותר, שבנדוד"ל לא שללו רצונם ולא תיקנו ושללו חטאם (כניסה לארץ) אלא היתה ההנהגה אתם כפי שרצו, שנשאר כל הדור הוא – כל שנותניו במדבר! וגם את"ל שמצד חטאם לא היו ראויים להכנס לא"י (דמכיון שמאסו בא"י לכן לא זכו להכנס אלי') – מ"מ מהי ההסברה

הם למעלה מזה (וראה לקוטי לוי"צ אגרות ע' שנח ואילך). וראה לקו"ש ח"ג ע' 102. וש"נ. ולהעיר מתפלת (פירושו) אדה"ז עה"פ: מי לי בשמים – זע איך וייל נישט כו' (שורש מצות התפלה – בסהמ"צ להצ"צ פ"מ).

(29) כהלשון בזה בכ"מ (בתושב"כ ובתושב"ע"פ) אף שבפועל ה' פחות מלי"ט שנה. וראה פרש"י (פרשתנו יד, לג).

(30) ראה לקו"ש שם ע' 98 ואילך. וש"נ.

(31) ראה לעיל הערה 15.

(31*) ה"א.

(32) פ"ט ה"ב.

שיח כי דוקא עי"ז (יוכלו לעסוק בתורה ובמצוות כהוגן) ויזכו לחיי עולם הבא.

משא"כ בפ"י מבאר הרמב"ם האופן הרצוי בקיום התומ"צ, שכוונת עסק התומ"צ לא תהי' בשביל לזכות לחיי עוה"ב אלא מאהבה. ונמצא, דאף שצ"ל התאוה לחיי עוה"ב אין זה מטרת קיום התומ"צ⁴¹, אלא ענין בפ"ע⁴².

אבל חילוק זה לכאורה דחוק הוא. כי מהלשון „וימצאו להם מרגוע) וירבו בחכמה כדי שיזכו לחיי העולם הבא“ משמע, דסו"ס מחשבתם וכוונתם (אף שלא בשעת קיום המצוות) היא שעסק התומ"צ הוא כדי לזכות לחיי העולם הבא.

ה. להלן בפ"י ממשיך הרמב"ם (בהלכה בפ"ע): העובד מאהבה עוסק בתורה ובמצוות והולך בנתיבות החכמה לא מפני דבר בעולם ולא מפני יראת הרעה ולא כדי לירש הטובה אלא עושה האמת⁴³ מפני שהוא אמת וסוף הטובה לבא בגללה ומעלה זו היא מעלה גדולה מאד ואין כל חכם זוכה לה והיא מעלת אברהם אבינו שקראו הקב"ה אוהבו לפי שלא עבד אלא מאהבה.

(41) וכן צריך לפרש במ"ש הרמב"ם שם רפ"ז: ישתדל אדם לעשות תשובה כו' כדי... (שיזכה לחיי העולם הבא.

(42) כמ"ש הרמב"ם בפיהמ"ש סנהדרין הקדמה לפ' חלק (סד"ה ועתה אחל): והתכלית הוא העוה"ב ולעומתו הוא ההשתדלות כו' ועם היותו הוא התכ"לית המבוקש אינו ראוי למי שהוא רוצה שיהי' עובד מאהבה שיהי' עובד להשיג העוה"ב כו'.

(43) וצ"ע ענין האמת כאן. ולהעיר מתחלת ס' הרמב"ם פ"א ה"ד: הוא לבדו

האמת

אף שבפשוט הכוונה לאמתית מציאותו.

או כל ישראל נביאייהם וחכמיהם לימות המשיח כדי שינוחו ממלכיות שאינן מניחות להן לעסוק בתורה ובמצוות כהוגן וימצאו להם מרגוע וירבו בחכמה כדי שיזכו לחיי העולם הבא“.

ולכאורה צריך ביאור: איך אפ"ל בפ"י ש„אין ראוי לעבוד את ה' על הדרך הזה... ואינה מעלת הנביאים ולא מעלת החכמים“, והרי לפנ"ז כותב בפירושו³³ שזו³⁴ דרך הנביאים והחכמים (שלכן „נתאוו כל ישראל נביאייהם וחכמיהם לימות המשיח“). הרי שזוהי כן מעלת הנביאים והחכמים³⁵?

בפשוטו י"ל שב' ענינים הם: בפ"ט לא קאי באופן קיום התומ"צ, כ"א בביאור תוכן ומהות שכר המצוות שבחיי עוה"ב³⁶, שהם „סוף כל השכר כולו והטובה האחרונה שאין לה הפסק וגרעון“³⁷. ולכן „התאוו לה כל הנביאים“³⁸, „כמה כמה דוד והתאוה לחיי העולם הבא“³⁹, ומטעם זה ג"כ נתאוו כל ישראל נביאייהם וחכמיהם (למצב זה בעולם⁴⁰) לימות המ-

(33) וכ"כ בהל' מלכים פי"ב ה"ד.

(34) משא"כ משי"כ „כדי שזוכה לחיי העולם הבא“ בהל' תשובה פ"ט ה"א שם, שקאי עי"ז שהקב"ה משפיע לנו הטובות כו', „כדי שלא נעסוק כל ימינו כו' אלא נשב פנויים ללמוד בחכמה ולעשות המצוה כדי שזוכה לחיי העולם הבא“, היינו שזוהי כוונת פעולת הקב"ה, לא „תאוות“ וכוונת האדם. ועד"ז משי"כ „כדי שתזכו לחיי העוה"ב" דלקמן הל' תשובה שם.

(35) כן הקשה גם בהגהות עמק מלך על הרמב"ם הל' מלכים שם.

(36) והוא ההמשך והסיום למה שהתחיל בפרק ח ע"ד „הטובה הצפונה לצדיקים“ היא חיי העוה"ב.

(37) ל' הרמב"ם שם פ"ט ה"ב.

(38) שם פ"ח ה"ג בסופה.

(39) שם ריש הלכה ז.

(40) כתוב כו"כ תפלות בניי: תפלת (נדד) יעקב

(ר"פ ויצא) ועוד.

באהבת ה' ונמצא שוגה בה תמיד . . (ובסוף הפרק⁴⁷): דבר ידוע וברור שאין אהבת הקב"ה נקשרת בלבו של אדם עד שישגה בה תמיד⁴⁸ כו' אינו אוהב הקב"ה אלא בדעת שידעוהו כו' לפיכך צריך האדם ליחד עצמו להבין ולהשכיל בחכמות ותבונות המודיעים לו את קונו כו'.

היינו, דגדר האהבה לה' הוא מה שנפשו (ודעתו) קשורה בה' – (שלימות) ענין זה הוא בעוה"ב, וכמו שכ' הרמב"ם בפ"ח⁴⁹ ע"ד עוה"ב ד, צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהן ונהנין מזיו השכינה . . (ופי') עטרותיהן בראשיהן כלומר דעת שידעו שבגללה זכו לחיי העוה"ב מצוי' עמהן והיא העטרה . . (ו)נהנין מזיו שכינה שיודעים ומשיגין מאמתת הקב"ה מה שאינם יודעים והם בגוף האפל השפל". ולכן כ' הרמב"ם⁵⁰ ש, זהו השכר שאין שכר למעלה ממנו והטובה שאין אחרי' טובה".

וביחד עם זה אין להם מנוחה (היפך ד, יושבים" ו, נהנין")^{50*}

היינו שחיי עוה"ב אינם (רק) "שכר" על עסק התומ"צ אלא המשך ועלי' והתקרבות תמידית לשלימות הדביקות בה' שע"י התומ"צ.

ועפ"ז יובן החילוק בין מ"ש הרמב"ם ברפ"י, "אל יאמר אדם הריני עושה מצות התורה ועוסק בחכמתה כדי שאקבל כל

(47) פ"י ה"ו.

(48) וי"ל דבה"ג מדובר כאשר כבר הגיע אהבה בלב, אהבת ה' בלב אוהביו שוגים בה תמיד". ובה"ז מדובר, שישגה בה תמיד" בדעתו בכדי להגיע לאהבת ה' בלב.

(49) ה"ב.

(50) שם סה"ג. ועד"ז בכ"מ בפ"ח וסוף פ"ט.

(50*) ראה הערה 45.

וצריך ביאור, דלכאורה גם כאן סותר דברי עצמו: בה"א כתב שהעבודה מיראה היא דרך עמי הארץ והנשים והקטנים, "ואינה מעלת הנביאים . . (ו)החכמים", היינו שעבודתם ומעלתם של החכמים והנביאים היא עבודה מאהבה; ובה"ב כתב על העבודה מאהבה ד, מעלה זו היא מעלה גדולה מאד ואין כל חכם זוכה לה", הרי שאין זו מעלת (כל) הנביאים וכל החכמים.

ויתירה מזו: בה"א מסיים דגם עמי הארץ וכו' שעובדים מיראה, "מחנכין אותן לעבוד מיראה עד שתרבה דעתן ויעבדו מאהבה", הרי דעבודה מאהבה שייכת לכאו"א, ובה"ב מפורש ד, מעלה זו היא מעלה גדולה מאד ואין כל חכם⁴⁴ (אפילו) זוכה לה".

ו. לכן נראה לומר, שעסק התומ"צ "כדי שיזכו לחיי עוה"ב" שבפ"ט, אין פירושו כדי לקבל השכר דעוה"ב, אלא כדי להגיע להמשך עסק התומ"צ באופן שהוא בעוה"ב⁴⁵.

ביאור הדבר: באהבת ה' ממשך הרמב"ם⁴⁶, וכיצד היא האהבה הראוי' הוא שיאהב את ה' אהבה גדולה יתירה עזה מאוד עד שתהא נפשו קשורה

(44) להגירסא בכמה כת"י, "אדם" (במקום "חכם") – ראה ספר המדע (ירושלים, תשכ"ד) – מתורץ (וראה פיהמ"ש שם ד"ה וכת התמישית קרוב לסופה: שזה הענין קשה מאוד ואין כל אדם משיג אותו). אבל ברוב כת"י ודפוסים איתא, "חכם" (כפפ"גים).

(45) ומהנפק"מ למעשה – שההמשך בענין מעורר ומזרז לעלי' עוד יותר וכמרו"ל מי שיש לו מנה רוצה מאתים מאתים רוצה ד' מאות (קה"ר פ"א, יג), ואין לו מנוחה, משא"כ בקבלת שכר – עלול להיות שמח בחלקו וזאת מנוחתו.

(46) פ"י ה"ג.

או כדי שלא אכרת מחיי העולם הבא" כוונת הרמב"ם לשלול העבודה מיראה, כלומר, שכוונת האדם העובד היא מפני שירא לחיי נפשו⁵³, ולכן עובד ה' כדי שיהיו לו חיי מנוחה בעוה"ז (וינצל מן הקללות כו'), או (במי שנוגעים לו חיי נפשו) כדי שתזכה נפשו לחיים נצחיים דעוה"ב (ולא יכרת מחיי עולם הבא);

ולהלן בהלכה ד כותב הרמב"ם, אמרו חכמים הראשונים שמא תאמר הריני למד תורה בשביל שאהי' עשיר כו' בש"ביל שאקבל שכר בעולם⁵⁴ הבא ת"ל לאהבה כו" – היינו שהכוונה שלו "לקבל שכר" היא (לא משום שירא לחיי נפשו, אלא) מפני שרוצה לקבל גמול ותשלום עבור עבודתו (תשלום גשמי – "שאהי' עשיר", או תשלום רוחני – "שאקבל שכר בעולם הבא"), שזוהי דרגא פחותה יותר בעובד ה' שלא לשמה⁵⁵].

ז. אמנם אע"פ שזה שהחכמים והג"ב יאמרו נתאוו לזכות לחיי עולם הבא הוא המשך ועלי' יותר בעבודתם מאהבה – ישנה מדריגה נעלית יותר בעבודה מאהבה ש"אין כל חכם זוכה לה". וזהו מה שמחדש הרמב"ם בהלכה ב⁵⁶ ע"ד

הברכות הכתובות בה או כדי שאזכה לחיי העוה"ב", למ"ש בפ"ט דזה ש, נתאוו כל ישראל נביאייהם וחכמיהם לימות המ"שיח (הוא) כדי שינוחו ממלכיות שאינן מניחות להן לעסוק בתורה ובמצות כהוגן וימצאו להן מרגוע וירבו בחכמה כדי שיזכו לחיי העוה"ב":

מש"כ "נתאוו כל ישראל נביאייהם וחכמיהם לימות המשיח כדי שינוחו ממ"לכיות כו' וירבו בחכמה כדי שיזכו לחיי העולם הבא", אין רצונו לומר שהמטרה "כדי לזכות לחיי עוה"ב" היא (ע"מ לקבל) פרס, קבלת שכר על עבודתם, אלא כדי לזכות לתכליתה ושלמותה של האהבה והדביקות בה' (שמדבר לפני⁵¹), לשגות בה תמיד שזהו ע"י שירבו ויוסיפו תמיד בחכמה בימות המשיח.

משא"כ בפ"י, שבו שולל הרמב"ם עשיית מצות התורה כו' ככוונה לזכות לחיי העוה"ב כקבלת שכר⁵² על עבודתו, שלכן כללו הרמב"ם בין שאר עניני תועלת ושכר דעבודתו – "כדי שאקבל כל הברכות הכתובות בה . . כדי שאנצל כו". ומכיון שכוונתו אינה להעלי' לש"לימות העבודה אלא לקבלת שכר⁵², לכן ההלכה, "אל יאמר אדם כו".

[אלא שבזה גופא ישנם שני אופנים:

במ"ש בריש פ"י, "אל יאמר אדם כו' כדי שאקבל כל הברכות כו' או כדי שאזכה לחיי העולם הבא ואפרוש מן העבירות כו' כדי שאנצל מן הקללות כו'

51 ראה עבודת הקודש ח"ב פ"ה בשם החכם רבי יוסף. אבל שם לא כתב כן בדעת הרמב"ם (וראה שם פירושו בדעת הרמב"ם). וראה גם של"ה (מו, א) ואילך ושם מט, ב בהגהה בדעת הרמב"ם.

52 וי"ל דבכללות גם זה נקרא "קבלת שכר", אף שבפרטיות כפי המבואר ברמב"ם שם ה"ו נקרא "עובד מיראה" ולא "קבלת שכר", כדלקמן בפנים.

53 או בלשונו בה"ה, "שלא תגיע עליו פורע"נות".

54 והיינו שאין כוונתו לזכות לחיי עוה"ב (שהם המטרה של קיום התומ"צ, סוף מתן שכרו של מצות) – וכלשון הרמב"ם בה"א, "כדי שאזכה לחיי העולם הבא" – אלא שרוצה לקבל שכר צדדי (לפי השגתו), ע"ד "בשביל שאהי' עשיר . . שאקרא רבי", אלא שנקום קבלת שכר זה הוא, בעוה"ב".

55 ולהעיר משינוי לשון הרמב"ם – שבה"א כ' "כדי שאקבל הברכות כו' כדי שאזכה כו", ובה"ד משנה וכו', "בשביל שאהי' עשיר כו' בשביל שאקבל שכר בעוה"ב" (שמשמעו בשביל ענין אחר).

56 פשוט ל' הרמב"ם בה"ב, "העובד מאהבה

להשפיל א"ע⁵⁷ להכנס לא", בסדר הע' בודה דשש שנים תורע שדך גו', אדם חורש אדם זורע (כנ"ל ס"ב), משום שסדר עבודה זה אינו מניח להם לעסוק בתורה כו' "כהוגן", שהרי רוב ימיהם יהיו עסוקים, בדברים שהגוף צריך להן⁵⁸, והם רצו להשאר ולהמשיך ולנסוע ולעלות⁵⁹ בסדר החיים דמדבר, שהטובה מושפעת הרבה⁶⁰ כנ"ל (מן מן השמים, מים מבארה של מרים, וענני הכבוד שהלכו עמהם, כנ"ל) – ולא היו שום בלבולים בעבודת ה', ויכלו לישב פנויים למצוא להם מרגוע ולהרבות בחכמה לזכות לחיי עוה"ב. וע"ד מה ש"נתאוו כל ישראל נביאיהם וחכמיהם כו' כדי שינוחו כו' וימצאו להם מרגוע כו'".

אבל אף שרצונם ותאוותם לכהנ"ל במדבר היא דרגא נעלית בדביקות בה^{60*}, עבודה מאהבה, מ"מ הכניסה לא"י מביאה לדרגא נעלית יותר, והוא קיום ציווי ה' בלי שום מבוקש כלל, "עושה האמת מפני שהוא אמת".

אלא שכדי להגיע לדרגא זו דרושה אהבה נעלית עוד יותר, ומכיון שהמרגלים ודור המדבר רצו להשאר במדבר ולא רצו להכנס לארץ, הרי זאת אומרת שעדיין לא הגיעו לדרגא זו דשלימות הדביקות והעלי' דאהבה.

ולכן נשאר בני' במדבר במצב דהעדר כל הדברים המונעים מלימוד התורה ודביקות בה' בתכלית, אופן ד-

„מעלת אברהם אבינו“ ש„עושה האמת מפני שהוא אמת“.

וי"ל שמהיתרון בזה הוא:

כאשר העבודה היא מאהבה סתם (שישנה אצל כל ישראל (ועאכו"כ) נביאיהם וחכמיהם), הרי עסק התומ"צ הוא בכדי להגיע להתקשרות ודביקות בהקב"ה, ונמצא שהעסק בתומ"צ הוא באופן שאין העסק בשביל ולשם עצמו אלא בשביל מבוקש, שהוא כעין דבר נוסף; אבל כאשר העבודה מאהבה היא באופן ש„עושה האמת מפני שהוא אמת“, הרי זה שולל לא רק העבודה בשביל קבלת שכר, אלא שאין מבוקש אחר בעבודתו, גם לא המבוקש שיתדבק בהקב"ה שהוא התוכן ידיעית ה' ואהבת ה', כ"א „עושה האמת מפני שהוא אמת“, להיותו ציווי ורצון ה', שקיום ציווי ה' הוא אמת מצד עצמו.

ועל מעלה זו כתב הרמב"ם, ומעלה זו היא מעלה גדולה מאד⁶¹, (ולא כמ"ש בהלכה שלפנ"ו סתם „מעלת הנביאים“, „מעלת החכמים“) – כי על מעלה זו אין לומר שהיא מעלת כל החכמים, ואדרבא כפי שממשיך, ואין כל חכם זוכה לה⁶², אלא „היא מעלת אברהם אבינו שקראו הקב"ה אוהבו“, שכדי להגיע למעלה גדולה זו („עושה האמת מפני שהוא אמת“) צריך לעלות לדרגא נעלית מאד באהבה.

ח. וע"פ כל הנ"ל יש להסביר גם בנוגע למרגלים ודור המדבר:

המרגלים (ודור המדבר בכלל) היו כנ"ל „במדריגה גבוה מאד“, ולא רצו

עוסק בתומ"צ כו" קאי בכללות במדריגת אהבה סתם. אלא י"ל שבדיוק לשונו כולל מדריגה נעלית יותר באהבה.

57) לקו"ת פרשתנו לז, רע"א.

58) רמב"ם שם פ"ט ה"א.

59) דפשיטא שצ"ל מעלין בקודש.

60) ראה רמב"ם שם ובסוף הל' מלכים.

* 60) להעיר מלקו"ת ראה לב, ג כפי' (פרשתנו יד, לה) במדבר הזה יתמו גו' (ע"פ זהר פרשתנו כסג, ב).

ויש לומר, שזה מובן מדיוק לשון הרמב"ם, וסוף הטובה לבוא בגללה⁶³, והיינו דכאשר עבודתו היא באופן כזה ש"עושה האמת מפני שהוא אמת", אזי גם הטובה הבאה היא נעלית יותר⁶⁴ מטובת עוה"ב ע"ד הרגיל⁶⁵, ובמילא גם מצד ענין ההתקשרות ודביקות נפשו בה"ה מגיע לשלימות נעלית יותר⁶⁶ בזה – ממי שלימוד התורה וקיום המצות שלו הוא באופן שיש לו מבוקש של התקשרות ודביקות בה'.

ועפ"ז יש לבאר המשך דברי יהושע וכלב, שאמרו (לפנ"ז⁶⁷), "טובה הארץ מאד מאד⁶⁸, אף שע"י אופן העבודה במדבר, לימוד התורה באופן שהיו פנ"ו ויים בחכמה, זוכים, לראות⁶⁹ בטוב ה' בארץ⁷⁰ חיים" – עוה"ב שהוא, טובה גדולה עד מאד ואין לה ערך בטובות העוה"ז, אשר, אותה הטובה גדולה עד אין חקר ואין לה ערך ודמיון הוא שאמר

(63) בכמה גי', "בכללה" (ראה רמב"ם ספר המדע (שם).

(64) משא"כ בנדרים סב, א: למוד מאהבה וסוף הכבוד לבוא (ותו לא).

(65) משא"כ בנדרים שם שאין מדובר בטובת עוה"ב וכיו"ב כ"א שלא יאמר אדם אקרא שיקראוני חכם אשנה שיקראוני רבי כו' (שכ' הרמב"ם בפ"י הד'), וע"ז מסיים: סוף הכבוד לבוא.

(66) כמ"ש הרמב"ם שם (פ"ט ה"א) לענין עוה"ב: ולפי גודל מעשיו ורוב חמתו הוא זוכה [וכן לדעת הרמב"ן (בשער הגמול. וכ"ה ההכרעה בתורת החסידות – ראה לקו"ת צו יד, ג. דרמ"צ יד, ב) שעוה"ב הוא לנשמות בגופים – דישנם בזה חילוקי דרגות (ראה ב"ב עה, א. תענית בסופה. לקו"ש ח"ט ע' 67 ואילך. חכ"ד ע' 66 הערה 76). ואכ"מ].

(67) יד, ז.

(68) ראה לקו"ת פרשתנו לו, א. לת, ג. לקו"ש ח"ד פ' שלח. ובכ"מ.

(69) תהלים כו, יג. רמב"ם שם פ"ח ה"ז.

(70) וראה רמב"ם שם פ"ג סוף ה"ח.

מנוחה ומרגוע בכדי, "שירבו בחכמה", שע"ז הגיעו לשלימות דביקות הנפש כו'⁶¹. ולאחרי זה, בדור הבא, בדור ודור – גא חדשה, נכנסו לא"י לקיים ציווי ה', הן בעצם הכניסה והן בקיום המצות מעשיות שבארץ, שדוקא בזה נרגש ענין "עושה האמת מפני שהוא אמת".

וי"ל שזהו גם תוכן דברי יהושע וכלב במענה אל כל עדת בני*⁶¹, "אם חפץ בנו ה' והביא אותנו גוי" – שהכניסה לארץ קשורה עם "חפץ בנו⁶² ה'", זהו חפץ ורצון ה', ובמילא בקיומו מתגלה "חפץ בנו ה'", דביקות בני' בה' באופן נעלה יותר מהדביקות שע"י, ירכבו בחכמה" שבמדבר.

ט. והנה הרמב"ם בדברו על זה ש"עושה האמת מפני שהוא אמת" מסיים, וסוף הטובה לבוא בגללה". ולכאורה מה ענין סיום זה לכאן – הרי מדובר בחכם כזה שאינו חושב כלל על הטובה שמגיע לו מעבודתו.

(61) ועפ"ז יש לבאר גם להפירוש דהעשרה מא"מרות (הנ"ל הערה 28) דדור המדבר אין להם צורך לעוה"ב, אף שנת"ל שרצונם ותאוותם להשאר במדבר הוא בדוגמת, נתאו כל ישראל כו' כדי שיזכו לחיי העוה"ב" – כי ע"י היותם במדבר מ' שנה בפועל, שנסעו ונתעלו מחיל אל חיל עד שהגיעו למעלה עליונה יותר בהיותם למטה נשמה בגוף, הרי דרגת חיי עוה"ב לנשמות (ע"ד הרגיל) ש,צדיקים יושבים... ונהנין כו" (רמב"ם הל' תשובה פ"ח ה"ב) הוא השפלה וירידה לגביהם ואין להם צורך לזה (ולהעיר משער מאמר רז"ל לר"פ חלק בחילוקי דרגות בעוה"ב. ואכ"מ) – משיחת ש"פ שלח תשמ"ז.

* (61) פרשתנו יד, ת. וראה לקו"ת פרשתנו לת, ג.

(62) להעיר מתורת הבעש"ט ע"פ כי תהיו אתם ארץ חפץ (היום יום" י"ז אייר. כתר שם טוב (הוצאת קה"ת) הוספת סמ"ד. וש"נ).

דוד⁷¹ מה רב טובך אשר צפנת ליראיך וגו' (כמ"ש הרמב"ם בהל' תשובה⁷²)

— כי ע"י הכניסה לא"י וקיום המצוות שם — היינו אופן העבודה ד, חפץ בנו ה" — „עושה האמת מפני שהוא אמת" — זוכים לטובה גדולה עוד יותר, לא רק „מאד" פ"א (שמורה על טובה גדולה שלמעלה מיכולת האדם לקבל בעוה"ז והיא טובת עוה"ב) הבאה ע"י עבודת ה' בבחי' „מאד", „אהבה גדולה יתירה עזה מאד עד שתהא נפשו קשורה באהבת ה' ונמצא שוגה בה תמיד", אלא „מאד מאד" ב"פ, וכמ"ש הרמב"ם⁷³ ש„עושה האמת מפני שהוא אמת וסוף הטובה לכא בגללה", שישנה טובה הבאה דוקא ע"י עבודה נעלית זו, שגם לגבי אהבה גדולה יתירה עזה מאד היא בבחי' מאד, כי זה מורה על ביטול האדם לגמרי לגבי הקב"ה.

י. והנה מזה שבתורה, שהיא (הוראה) נצחיית — מסופר ע"ד המרגלים ודור המדבר ומענה יהושע וכלב על טענתם, מובן, שיש בכח כאו"א מישראל להתנהג כפי דרישת יהושע וכלב, שלמעלה ממד-ריגה של „במדריגה גבוה מאד" של עבודת המרגלים (ודור המדבר).

כלומר: מעלה זו דקיום מצות מע-שיות בארץ שבאים ל„טובה הארץ מאד מאד" (ב"פ), אינה רק עבור אלו שכ-ניסתם לארץ באה לאחרי היותם במדבר (וארבעים שנה), אלא ישנה בכאו"א מי-שראל, דכאשר מקיים מצות בקב"ע מפני שכן צווה ה', יש בקב"ע זו מעלה יתירה על הדביקות שמצד האהבה.

ויש לומר, שגם זה מרומז בלשון הרמב"ם:

בהמשך לדבריו ע"ד „מעלת אברהם אבינו שקראו הקב"ה אוהבו כו" כותב הרמב"ם, „והיא המעלה שצונו בה הקב"ה ע"י משה שנא'⁷⁴ ואהבת את ה"א ובזמן שיאהוב אדם את ה' אהבה הראוי' מיד יעשה כל המצות מאהבה" (ובהלכה שלאח"ז ממשיך לבאר „כיצד היא האהבה הראוי'") — ולכאורה אינו מובן: לאחרי כתבו ש„מעלה זו היא מעלה גדולה מאד ואין כל חכם זוכה לה", איך מתאים לומר „והיא המעלה שצונו בה . . ע"י משה", היינו שנצטוו בה כל ישראל?

אלא שהרמב"ם בא להשמיענו, דמ"ש „ואין כל חכם זוכה לה" היינו מכח עצמו ועבודתו, אבל (ע"י ו) בכח ציווי השם (ע"י משה) יכול כאו"א להגיע לזה.

יא. אמנם לכאורה יש לעיין עוד, דהרי אהבה היא מדה שבלב, שמגיעים אלי' ע"י התבוננות בגדלות ה', כפי שהאריך הרמב"ם בסוף הפרק (וכן בהל' יסוה"ת⁷⁵), ומהו הפירוש שכאו"א מי-ש-ראל יכול להגיע ל„אהבה הראוי' ע"ד מעלת אהבת אברהם אבינו?

ויובן זה בהקדם מ"ש הרמב"ם בהלכה ד „אמרו חכמים הראשונים שמא תאמר הריני למד תורה בשביל שאהי עשיר בשביל שאקרא רבי בשביל שאקבל שכר בעולם הבא ת"ל⁷⁶ לאהבה את ה' כל מה שאתם עושים לא תעשו אלא מאהבה ועוד אמרו חכמים כו', וכן היו גדולי החכמים מצווים לנבוני תלמידיהם כו' אל תהיו כעבדים כו'."

71) תהלים לא, כ.

72) פ"ח ה"ו.

73) הטעם שהרמב"ם הביאו כאן בכלל — ראה

לקו"ש ח"כ ע' 45 ואילך.

74) ואתחנן ו, ה.

75) רפ"ב.

76) עקב יא, יג.

מאהבה⁷⁷, היינו מחמת זה שצוה הקב"ה, בדוגמת דרגא זו ב"מעלה גדולה מאוד" ש"עושה האמת מפני שהוא אמת".

וזהו מה שממשיך בהלכה שלאח"ז (לאחרי שמבאר הענין דעבודה לשמה ושלא לשמה, "ואמרו חכמים לעולם יע" סוק אדם בתורה ואפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה") – "לפיכך כשמלמדין את הקטנים ואת הנשים וכלל עמי הארץ אין מלמדין אותן אלא לעבוד מיראה וכדי לקבל שכר עד שתרבה דעתן ויתחכמו חכמה יתירה מגלים להם רז זה מעט מעט ומרגילין אותן לענין זה בנחת עד שיש" גוהו וידעוהו ויעבדוהו מאהבה" – דל" כאורה, הרי כבר כתב בהלכה א' שמחנ" כין אותן לעבוד מיראה עד שתרבה דעתן ויעבדו מאהבה, ולמה חזר ושנה ענין זה שוב?

אלא שבוה בא להדגיש, שגם "רז זה", היינו המעלה הכי עליונה ד"אהבה הראוי" דאברהם אוהבי, ביכולת קטנים ונשים וכלל עמי הארץ להגיע אלי' (אלא שצריכין להרגילן בזה "מעט מעט . . בנחת") – כי לאחרי ש"צונו בה הקב"ה על ידי משה", הרי בלימוד התורה וקיום המצוות^{77*} דכ"א מישראל מחמת זה שהם ציווי ה', אף שאין בו אהבה בהתגלות לבו, ודאי שיבוא לעסק ולימוד לשמה כו' ויעבדוהו מאהבה⁷⁸.

(משיחת 9 פ"ג שלח תשמ"ו)

77) להעיר מהקדמה לתניא ח"ב חינוך קטן (אבל שם הוא באופן אחר). וראה תניא פט"ז. שם רפ"ז.

77*) להעיר מתור"א ר"פ יתרו.

78) צירוף עבודה ואהבה. ובגילוי ה"ה העבודה. ועיין פ"י אדה"ז (ועבודתו בזה) כמצויין לעיל בסוף הערה 28.

ולכאורה תמוה, מדוע המתין הרמב"ם לשלול הכוונה "בשביל שאהי עשיר וכו'" עד לאחרי הביאור בגודל מעלת העבודה מאהבה (מעלת אהבת אברהם אבינו (בהלכה ב) ותיאור ה"אהבה הראוי" (בהלכה ג)), ולא כללה בהלכה א גבי עובד מיראה, ד"אל יאמר אדם הריני עושה מצות התורה כו' כדי שאקבל כל הברכות כו'?"

[דכיון שזוהי דרגא פחותה יותר בעובד שלא לשמה (כנ"ל סעיף ו) – הרי הו"ל לשלול דרגא זו בשלא לשמה לפני האריכות ע"ד גודל מעלת אברהם אבינו ו"אהבה הראוי"].

ויש לומר, שבוה מדגיש הרמב"ם שהעבודה מאהבה "שצונו בה הקב"ה על ידי משה" שייכת לכאו"א מישראל, גם למי שהוא עדיין בדרגא פחותה מאד, שמצ"ע הי' "לומד תורה בשביל שאהי עשיר כו'".

ביאור הדבר:

ב"אהבה הראוי" יש שתי מדריגות:

(א) הרגש האהבה שבלב, ו"מעלה זו היא מעלה גדולה מאוד" והיא מעלת אברהם ביחוד, וכפי שמאריך בה"ג "וכיצד היא האהבה הראוי" הוא שיאהב את ה' אהבה גדולה יתירה עזה מאוד עד שתהא נפשו קשורה באהבת ה' כו'".

(ב) גם מי שלא הגיע לידי מדריגת אברהם לאהוב את ה' אהבה הראוי" (המ" ביאה את האדם ש"עושה האמת מפני שהוא אמת"), ואדרבה, מצ"ע הוא בדר" גא זו שאומר "הריני למד תורה בשביל שאהי עשיר כו'" – גם לו ניתנה הוראת התורה "לאהבה את ה', כל מה שאתם עושים לא תעשו אלא מאהבה", דהיינו אף שאינו מרגיש בלבו אהבה הראוי, מ"מ יכול לפעול בעצמו לעשות